

УДК 343.359.3:343.985(477) DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.1.25>

Юрій Юрійович Ковальов,

кандидат юридичних наук,

Національний науковий центр

«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Міністерства юстиції України (докторант);

<https://orcid.org/0009-0003-9159-4499>,

e-mail: koval.98819@gmail.com

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАЇЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОНТРАБАНДИ

У статті обґрунтовано, що контрабанда як суспільно небезпечне явище існує з моменту зародження перших державних утворень. Її появі сприяло бажання уникнути сплати митних зборів і переміщення товарів поза контролем державних органів. З'ясовано, що з метою протидії контрабанді в різні історичні періоди запроваджувалися відповідні правові заходи. Визначено, що в новітній період розвитку правових заasad протидії злочинності, наукових основ такої діяльності вже неодноразово приділялася увага проблематиці забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою. Водночас окремі дослідження все ж таки не відповідають чинним доктринам кримінального права і кримінального процесу, а деякі з них містять лише описові рекомендації щодо типових видів судових експертиз, що проводяться під час розслідування. Констатовано, що сучасний рівень криміналістичного забезпечення проблематики використання спеціальних знань, техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою, є недостатнім, а наукові пошуки в межах окресленого предмета потребують активізації.

Ключові слова: досудове розслідування, кримінальне правопорушення, наукова розробленість, наукове забезпечення, контрабанда, митний контроль.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Одним із пріоритетних завдань сил безпеки є протидія контрабанді та корупції під час оформлення митних платежів. В умовах правового режиму воєнного стану це питання набуло ще більшої актуальності, адже натеper питання захисту економічних інтересів країни, яка перебуває у стані війни, загострилося. Захист таких інтересів передусім передбачає протидію злочинній контрабандній діяльності, мінімізацію корупційних ризиків, припинення будь-яких порушень і посягань на суспільні відносини у сфері захисту життя і

здоров'я громадян, зокрема в разі незаконного перевезення зброї, боеприпасів, ядерних матеріалів, наркотичних засобів, алкоголю чи сигарет. Ба більше, у таких умовах громадяни можуть бути позбавлені доступу до культурних цінностей та історичної спадщини України, що також вимагає відповідного реагування з боку правоохоронних органів.

Протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним із контрабандою культурних цінностей і зброї, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, лісоматеріалів і цінних порід дерев, може здійснюватися завдяки реалізації різноманітних методів. У нашому дослідженні ми вважаємо за потрібне дослідити кримінально-правові технології протидії кримінальним правопорушенням цього виду. Одним із таких напрямів є забезпечення ефективного розслідування виявлених кримінальних правопорушень, що неможливе без використання спеціальних знань у різноманітних формах. Отже, необхідно передусім зосередитися на визначенні актуальних проблем і тенденцій, які сформувалися в межах цього криміналістичного вчення, що можливо лише на підставі з'ясування рівня наукового забезпечення цієї проблематики.

Стан дослідження проблеми

Дослідженням проблематики протидії та розслідування контрабанди, а також використання спеціальних знань під час розслідування в різні часи займалися такі українські вчені, як А. Ю. Буга, І. В. Гора, А. Ю. Капітанчук, О. С. Кофанова, Х. М. Колодрас, О. В. Кузнецова, Р. В. Малюга, А. М. Падалка, А. М. Полях, І. А. Рудницький, А. В. Свінцицький, В. В. Топчий, Я. В. Фурман, В. М. Шевчук та ін. Зокрема, В. М. Шевчук зазначає, що найтипівіші комплекси судових експертиз, які призначаються під час розслідування контрабанди, можуть бути класифіковані залежно від категорії справ. Тож, на думку вченого, підставами для класифікації можуть слугувати такі типи справ: 1) про контрабанду товарів; 2) про контрабанду наркотичних речовин; 3) про контрабанду зброї; 4) про контрабанду виробів із золота; 5) про контрабанду історичних та культурних цінностей; 6) про контрабанду автомобілів [1, с. 30–31].

Я. В. Фурман зауважує, що до участі в розслідуванні злочинних посягань на культурні цінності, твори мистецтва та предмети антикваріату як спеціалістів залучають експертів-мистецтвознавців, працівників регіональних музеїв і картинних галерей, за їх відсутності – священнослужителів, колекціонерів, працівників комісійних магазинів, ломбардів, власників магазинів антикваріату та ін. [2].

Р. В. Малюга ґрунтовно підійшов до визначення різноманітних аспектів використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою наркотичних

засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів [3]. На важливості залучення спеціалістів до участі в розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом лікарських засобів, наголошує А. Ю. Буга [4].

Отже, вчені періодично здійснюють спроби осмислення різноманітних аспектів проблематики використання спеціальних знань, однак такі спроби не дозволяють оцінити сучасний стан наукового забезпечення такої діяльності, визначити актуальні проблеми і тенденції, що сформувалися в межах цього криміналістичного вчення.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясування сучасного стану наукового забезпечення проблематики використання спеціальних знань під час розслідування контрабанди.

Досягнення поставленої мети забезпечено завдяки вирішенню таких *завдань*: 1) узагальнення наукових підходів щодо розуміння поняття «контрабанда»; 2) з'ясування сучасного стану наукового забезпечення проблематики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою; 3) визначення рівня наукового забезпечення проблематики розслідування кримінальних правопорушень цього виду.

Наукова новизна дослідження

У статті обґрунтовано, що контрабанда як суспільно небезпечне явище існує з моменту зародження перших державних утворень. Її появі сприяло бажання уникнути сплати митних зборів і переміщення товарів поза контролем державних органів. З'ясовано, що з метою протидії контрабанді в різні історичні періоди запроваджувалися відповідні правові заходи. Визначено, що в новітній період розвитку правових засад протидії злочинності, наукових основ такої діяльності вже неодноразово приділялася увага проблематиці забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою. Водночас окремі дослідження все ж таки не відповідають чинним доктринам кримінального права і кримінального процесу, а деякі з них містять лише описові рекомендації щодо типових видів судових експертиз, що проводяться під час розслідування. Констатовано, що сучасний рівень криміналістичного забезпечення проблематики використання спеціальних знань, техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою, є недостатнім, а наукові пошуки в межах окресленого предмета потребують активізації.

Виклад основного матеріалу

Митні органи вважаються основною ланкою у протидії насильницьким злочинам, екстремістам і терористичним угрупованням у багатьох країнах світу. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та національної безпеки через ефективний збір податків, сприяння розвитку торгівлі, захисту громадського здоров'я та протидії незаконній торгівлі. Митні адміністрації також запобігають контрабанді стратегічно важливих і заборонених товарів, що зміцнює загальну безпеку країни.

Контрабанда як суспільно небезпечне явище існує з моменту зародження перших державних утворень. Її появі сприяло бажання уникнути сплати митних зборів і переміщення товарів поза контролем державних органів. У різні історичні періоди з метою протидії контрабанді запроваджувалися відповідні правові заходи. Перші згадки про кримінальну відповідальність за це правопорушення можна знайти вже в XVII ст. Зокрема, у Новоторговому статуті 1667 р. контрабанду визначали як порушення, що охоплює переміщення товарів понад встановлені норми або заборонені до ввезення чи вивезення товари.

Із розвитком економічних і соціальних відносин, а також міжнародної торгівлі змінювалися форми та масштаби контрабанди, її предмети і географія. З моменту проголошення Україною незалежності й ухвалення у 2001 р. нового Кримінального кодексу (далі – КК України) контрабанда визначалася як кримінально каране діяння. На той час вона охоплювала незаконне переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або із приховуванням, особливо у великих розмірах. До контрабанди також відносили незаконне ввезення чи вивезення культурних та історичних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних речовин, зброї, боєприпасів (окрім гладкоствольної мисливської зброї та боєприпасів до неї) та стратегічно важливих сировинних товарів, для яких встановлені спеціальні правила вивезення за межі України [5].

У 2011 р. в межах гуманізації законодавства та з метою усунення перешкод для підприємницької діяльності контрабанду товарів у великих розмірах і стратегічно важливих сировинних ресурсів було декриміналізовано. Законодавець вважав, що такі дії більше не несуть значної суспільної небезпеки. Натомість за ці правопорушення було запроваджено адміністративну відповідальність. Крім того, такі зміни мали на меті спростити процес відшкодування шкоди, завданої засудженими, та забезпечити захист прав підприємців¹.

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності :

Контрабанда є кримінальним правопорушенням, передбаченим законодавством майже всіх країн світу. Вона становить значну частину економічної злочинності, супроводжується розкраданнями, ухиленням від сплати митних платежів і скоєнням посадових злочинів. Цей вид злочину вирізняється високим рівнем організованості, наявністю сучасного технічного обладнання та міжнародних зв'язків. Особливу загрозу становить контрабандне переміщення наркотичних засобів, зброї, тютюнових виробів та культурних цінностей, оскільки навколо них виникли високоорганізовані транснаціональні ринки, що стимулюють подальший розвиток незаконної діяльності [6]. Всесвітня митна організація наголошує на важливості співпраці між митними органами й іншими правоохоронними структурами, зокрема щодо обміну інформацією та спільних розслідувань для посилення прикордонної безпеки. Також вона закликає розширити повноваження національних митних органів, щоб ті могли ефективно брати участь у правоохоронних заходах. Поступова імплементація міжнародних стандартів має охоплювати криміналізацію товарної контрабанди та розширення повноважень митних служб, що дозволить посилити їхню правоохоронну функцію.

Міжнародні експерти вказують, що протидія контрабанді має здійснюватися шляхом не лише запровадження нових норм до кримінального законодавства, а й реалізації комплексних заходів. Висловлюються пропозиції щодо надання Державній митній службі України права здійснювати кримінальне переслідування та оперативно-розшукову діяльність, як це практикується в більшості країн ЄС, щоб забезпечити ефективну протидію контрабанді. Уряд нашої держави визнає, що чинні повноваження національних митних органів є обмеженими порівняно з іншими правоохоронними структурами. Митні служби позбавлені можливості негласного збору інформації та оперативного обміну даними, зокрема з митними органами інших держав, що ускладнює збір доказів правопорушень. Для посилення безпекової функції Державної митної служби України планується надати їй право на провадження оперативно-розшукової діяльності та проведення досудових розслідувань щодо контрабанди товарів. Це сприятиме її трансформації у правоохоронний орган відповідно до міжнародних стандартів, усуне дублювання функцій інших правоохоронних органів і

Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (дата звернення: 10.02.2025); Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності) : від 27.09.2011 № 9221 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=9221&skl=7 (дата звернення: 10.02.2025).

забезпечить ефективну боротьбу з недобросовісними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [5]. Допоки такі пропозиції не втілено у чинну доктрину кримінального права. Слід зауважити, що сьогодні законодавцем криміналізовано такі діяння:

- контрабанда культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (ст. 201 КК України);

- контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев (ст. 201-1 КК України);

- контрабанда товарів (крім підакцизних товарів та електричної енергії) (ст. 201-3 КК України);

- контрабанда підакцизних товарів (ст. 201-4 КК України);

- контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (ст. 305 КК України)¹.

З огляду на множинність підходів законодавця до криміналізації цієї проблеми і наукове забезпечення розслідування ми будемо проводити наше дослідження за цією моделлю.

Основи криміналістичної методики розслідування контрабанди та практичні прийоми й засоби її реалізації одним із перших за часів незалежної України розробив В. М. Шевчук. Запропоновані ним положення відповідали тодішнім доктринам кримінального і кримінального процесуального права [7].

Теоретичні та практичні аспекти доказування у кримінальних справах про контрабанду на стадії розгляду в суді першої інстанції було окреслено в роботі А. М. Білецької. Науковиця проаналізувала обставини, що підлягають доказуванню в таких справах, а також особливості їх дослідження під час судового розгляду, виокремила специфіку родового предмета доказування для цього виду кримінальних правопорушень. Особливу увагу вчена приділила питанням, що розглядаються суддею на етапі попереднього розгляду справ про контрабанду. Крім того, вона описала характерні риси судового слідства, зокрема процедуру перевірки та оцінювання судом матеріалів досудового розслідування, проаналізувала критерії їхньої допустимості, достатності та повноти для подальшого судового розгляду. У роботі також запропоновано низку рекомендацій щодо вдосконалення тогочасного кримінального процесуального законодавства України [8].

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.02.2025).

У роботі Я. В. Фурмана висвітлено структуру криміналістичної характеристики контрабанди культурних цінностей. На підставі аналізу слідчої практики та наукових джерел ученим визначено типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування цього злочину. Відповідно до встановлених слідчих ситуацій науковцем розроблено типові версії розслідування справ про контрабанду культурних цінностей, які класифіковано за такими критеріями: об'єктивна сторона злочину, джерела походження культурних цінностей, способи їх переміщення через митний кордон, методи маскування, місця збуту і зберігання, кількість епізодів злочинної діяльності, а також характеристика суб'єкта і суб'єктивної сторони злочину. Також ним досліджено тактичні прийоми, що застосовуються при проведенні слідчих дій: огляд місця події, призначення судових експертиз, обшуків, затримання, допитів, виїмок, відтворення обстановки події, освідування та пред'явлення для впізнання. У результаті дослідження вченим сформульовано наукові положення методики розслідування контрабанди культурних цінностей, які можуть бути застосовані для підвищення ефективності розслідування такого виду злочинів. Згідно з отриманими науковцем результатами аналізу правозастосовної практики у справах про контрабанду культурних цінностей призначають такі експертизи: 1) традиційні (трасологічні, дактилоскопічні, авторознавчі, портретні); 2) нетрадиційні (мистецтвознавчі, технічні, гемологічні, пробірні) [9, с. 121].

Також учені ґрунтовно підійшли до розроблення різноманітних аспектів розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, які неодноразово впродовж останнього десятиліття були предметом комплексних самостійних досліджень.

Так, дисертаційне дослідження А. М. Поляха присвячене криміналістичній характеристиці й основним методам розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів. У межах наукової розвідки вченим проаналізовано ключові елементи криміналістичної характеристики цього виду злочинів (предмет злочину, способи, обстановку, місце та час його вчинення, особу злочинця, кореляційні зв'язки між ними). Окрему увагу приділено особливостям виявлення ознак контрабанди наркотичних засобів і першочерговим заходам під час початкової фази розслідування. Досліджено специфіку проведення окремих слідчих дій та запропоновано типові тактичні операції для підвищення ефективності розслідувань, зокрема: «Ідентифікація особи контрабандиста», «Предмет контрабанди наркотичних засобів», «Розкриття організованого характеру контрабанди», «Встановлення способів контрабанди», «Дослідження обстановки вчинення злочину», «Виявлення каналів контрабанди»,

«Викриття корумпованих зв'язків контрабандистів» та «Нейтралізація перешкоджання розслідуванню контрабанди наркотичних засобів». Також ученим визначено типовий комплекс судових експертиз при розслідуванні контрабанди наркотичних засобів [10].

У роботі Р. В. Малюги розкрито теоретичні, правові та практичні аспекти доказування у кримінальному процесі щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів на стадії досудового розслідування. Дослідник, спираючись на аналіз наукових праць і узагальнення матеріалів кримінальних проваджень, сформулював поняття кримінального процесуального доказування та визначив його основні етапи, розкрив значення предмета і меж доказування, а також уточнив поняття суб'єктів, що беруть участь у процесі доказування. Окрему увагу приділено встановленню події злочину, доведенню винуватості підозрюваного чи обвинуваченого, а також з'ясуванню інших обставин, що мають значення для кримінальних проваджень у зазначених справах. Окреслено засоби збирання доказів у таких провадженнях та виокремлено типові слідчі й негласні слідчі дії, а також інші процесуальні заходи, які використовуються для збирання доказів під час досудового розслідування. Проведений аналіз матеріалів кримінальних проваджень щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів дозволив науковцю узагальнити типові види експертиз, що призначаються під час розслідування цього злочину, серед яких судово-хімічна експертиза та судово-наркологічна експертиза. Вчений зауважив, що з-поміж криміналістичних експертиз призначаються трасологічна, дактилоскопічна, технічна та почеркознавча. Судово-психіатричну експертизу призначено у 4 % проваджень, судово-медичну – у 2 %, судово-фармакологічну – у 4 %, а інші види експертиз, зокрема судово-біологічна, судово-агротехнічна та судово-психологічна, призначено лише у 5 % випадків [11]. Слід зазначити, що нині низка концептуальних підходів до призначення експертиз зазнала змін, а тому положення щодо проведення хімічних і наркологічних експертиз повністю втратили свою актуальність і потребують перегляду.

Розробленню криміналістичної характеристики та формуванню методичних основ розслідування контрабанди присвячена дисертація О. В. Заверховського. На підставі аналізу наукових джерел і практичного досвіду науковцем досліджено окремі елементи криміналістичної характеристики цього злочину, зокрема предмета злочинного посягання, способів його вчинення та характеристик особи злочинця. Заслугою вченого є запропонована ним організаційна модель контрабандної діяльності у вигляді багаторівневої піраміди, що

охоплює організаторсько-управлінський, опорно-структурний та контролюючо-виконавчий рівні. Така модель дає змогу систематизувати різні аспекти злочинної діяльності й оптимізувати методи протидії контрабанді. Слушною також вважаємо позицію вченого, що призначення експертиз у провадженнях про контрабанду залежить від виду предмета злочину. Однак слідчий повинен ураховувати, що різноманітність об'єктів дослідження може унеможливити надання повних відповідей одним експертом у межах однієї експертизи через брак необхідної компетентності. Наприклад, у разі контрабанди культурних цінностей фахівець у галузі живопису може не володіти знаннями для точного визначення цінності монет, медалей або нагородних знаків. У зв'язку із цим важливо заздалегідь налагодити співпрацю зі спеціалістами різних напрямів та забезпечити доступ до даних різноманітних експертних установ. Такий підхід сприятиме більш точному й об'єктивному проведенню експертних досліджень, що підвищить ефективність розслідування справ про контрабанду [12]. Важливо, що науковець принаймні частково висвітлив аспекти використання спеціальних знань у межах проведеного дослідження.

У роботі І. А. Рудницького вирішено комплексне наукове та практичне завдання, спрямоване на оптимізацію роботи оперативних і слідчих підрозділів Служби безпеки України у сфері виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, яку здійснюють організовані злочинні угруповання. З'ясовано, що сучасна наукова та практична думка сформувала окрему концепцію розслідування таких злочинів, яка становить систему організаційно-правових і тактичних заходів та потребує постійного вдосконалення в умовах реформування законодавства, модернізації правоохоронної діяльності й соціально-економічних змін у суспільстві. Також доведено, що ефективне виявлення контрабанди наркотичних засобів, учиненої організованими злочинними угрупованнями, базується на критичному аналізі накопиченого досвіду та проведенні оперативних перевірок складних транснаціональних, економічних і етнічних злочинних угруповань з урахуванням специфіки їх виникнення та функціонування [13]. Маємо зауважити, що ані проблеми призначення судових експертиз, ані участь обізнаних осіб у процесуальних діях у цій роботі не розкрито.

З огляду на окреслений нами предмет дослідження слід також згадати роботу О. І. Хараберюша. Ученим проведено комплексне концептуальне дослідження теоретичних, правових, організаційно-тактичних і практичних проблем оперативно-розшукового забезпечення протидії контрабанді. Ним удосконалено вимоги до інструментарію у вигляді програмного забезпечення, що використовується при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні та

відповідних оперативно-технічних заходів в оперативно-розшуковій діяльності. Приділено увагу специфіці оцінювання судом результатів оперативно-технічного заходу та такої негласної слідчої (розшукової) дії, як зняття інформації з електронних інформаційних систем, висновку експерта, складеного на підставі проведення експертизи комп'ютерної техніки з використанням подібного програмного забезпечення [14].

Висновки

Контрабанда як суспільно небезпечне явище існує з моменту зародження перших державних утворень. Її появі сприяло бажання уникнути сплати митних зборів і переміщення товарів поза контролем державних органів. З метою протидії контрабанді в різні історичні періоди запроваджувалися відповідні правові заходи. У новітній період розвитку правових засад протидії злочинності, наукових основ такої діяльності вже неодноразово приділялася увага проблематиці забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою. Водночас окремі дослідження все ж таки не відповідають чинним доктринам кримінального права і кримінального процесу, а деякі з них містять лише описові рекомендації щодо типових видів судових експертиз, що проводяться під час розслідування. З огляду на це маємо всі підстави констатувати, що сучасний рівень криміналістичного забезпечення проблематики використання спеціальних знань, техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із контрабандою, є недостатнім, а наукові пошуки в межах окресленого предмета потребують активізації.

Список бібліографічних посилань: **1.** Шевчук В. М. Використання спеціальних знань під час розслідування контрабанди: проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Академії митної служби України*. 2002. № 2 (14). С. 29–35. **2.** Фурман Я. В. Актуальні питання використання спеціальних знань при розслідуванні злочинних посягань на культурні цінності, твори мистецтва та предмети антикваріату. *Європейські перспективи*. 2014. № 6. С. 151–156. **3.** Малюга Р. В. Експертизи як засоби доказування в кримінальному провадженні щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. *Форум права*. 2014. № 4. С. 210–215. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_4_38.pdf (дата звернення: 10.02.2025). **4.** Бута А. Ю. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом лікарських засобів : дис. ... д-ра філософії : 081. Одеса, 2020. 258 с. **5.** Дорофєєва Л. М. Митна безпека України: перспективи підвищення рівня захищеності інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 3, № 84. С. 95–101. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.15>.

6. Тимошенко А. Характеристика сучасних контрабандних схем. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2021. № 2 (62). С. 109–114. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-62-109-114>. **7.** Шевчук В. М. Методика розслідування контрабанди: проблеми теорії та практики : монографія. Харків : Гриф, 2003. 280 с. **8.** Білецька Л. М. Провадження в кримінальних справах про контрабанду в суді першої інстанції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2008. 19 с. **9.** Фурман Я. В. Основи методики розслідування контрабанди культурних цінностей : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 235 с. **10.** Полях А. М. Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2009. 20 с. **11.** Малуа Р. В. Кримінальне процесуальне доказування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів у досудовому розслідуванні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 273 с. **12.** Заверховський О. В. Криміналістична характеристика контрабанди та її значення для правозастосовчої діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 230 с. **13.** Рудницький І. А. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами : дис. ... д-ра філософії : 081. Львів, 2019. 250 с. **14.** Хараберюш О. І. Оперативно-розшукове забезпечення протидії контрабанді в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2016. 36 с.

Надійшла до редколегії 20.02.2025

Прийнята до опублікування 10.03.2025

Kovalov Yu. Yu. The state of scientific research on the use of specialist knowledge in smuggling investigations

The article substantiates that smuggling as a socially dangerous phenomenon has existed since the inception of the first state formations. Its emergence was facilitated by the desire to avoid paying customs duties and moving goods beyond the control of state authorities. It is established that in order to counteract smuggling, appropriate legal measures were introduced in different historical periods. It is emphasised that today the criminal offences related to smuggling include smuggling of cultural property, poisonous, potent, explosive substances, radioactive materials, weapons or ammunition (except for smooth-bore hunting weapons or ammunition), parts of rifled firearms, and special technical means of covertly obtaining information; smuggling of timber and valuable tree species; smuggling of goods (except for excisable goods and electricity); smuggling of excisable goods; smuggling of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors or counterfeit medicines.

It is determined that in the modern period of development of the legal framework for combating crime and the scientific basis of such activities, which began in the early 2000s, attention has been repeatedly paid to the issues of ensuring effective investigation of criminal

offences related to smuggling. It is established that some of the studies conducted still do not comply with the current doctrines of criminal law and criminal procedure, and some contain only descriptive recommendations on the typical types of forensic examinations conducted during the investigation. It is stated that the current level of forensic support for the use of special knowledge, technical and forensic support for the investigation of criminal offences related to smuggling is insufficient, and scientific research within the scope of this subject needs to be intensified.

Keywords: pre-trial investigation, criminal offence, scientific development, scientific support, smuggling, customs control.

